

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки та планування бізнесу

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри
_____ М. Д. Балджи
“ _____ ” _____ 2016 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 8.03050401 «Економіка підприємства (за видами економічної діяльності)» за магістерською програмою професійного спрямування «Економіка, планування та управління бізнесом»

на тему:

**«Економічне обґрунтування стратегії розвитку
підприємства на прикладі ПАТ «ОДЕСЬКИЙ ПРИПОРТОВИЙ ЗАВОД»**

Виконавець

студентка VI курсу ФЕУП

Грібенюк Катерина Сергіївна

/підпис/

Науковий керівник

к.е.н., доцент

Кічук Надія В'ячеславівна

/підпис/

ОДЕСА – 2017

АНОТАЦІЯ

Грібенюк К.С., «Економічне обґрунтування стратегії розвитку підприємства (на прикладі підприємства ПАТ «ОДЕСЬКИЙ ПРИПОРТОВИЙ ЗАВОД»)),
дипломна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності «Економіка підприємства (за видами економічної діяльності)» за магістерською програмою «Економіка, планування та управління бізнесом»,
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, 2016 рік

Дипломна робота складається з трьох розділів.

У роботі розглядаються теоретичні основи стратегії розвитку підприємства, види стратегій розвитку, механізм формування та реалізації стратегії розвитку. Досліджено особливості внутрішнього стану підприємства в розрізі показників оцінки його фінансового стану та рівня рентабельності; проведено діагностику можливості виникнення банкрутства.

У другому розділі пропонуються пріоритетні напрямки розвитку досліджуваного підприємства, як комплекс заходів, реалізація яких спрямована на збільшення прибутку підприємства шляхом мінімізації його витрат та додаткового випуску продукції. Проведено економічне обґрунтування запропонованих заходів.

Ключові слова: стратегія підприємства, фінансовий стан підприємства, ліквідність, економічна ефективність інвестицій.

ANNOTATION

Gribeniuk K. «The economic reasoning of development strategy (for example, enterprise JSC «ODESSA PORT PLANT»))»
graduate work for master degree in specialty «Enterprise Economy» under the program «Economy, Planning and Business Management»,
Odessa National Economic University
Odessa, 2016

The graduate work consists of three chapters.

The work deals with the theoretical foundations of development strategy, the types of strategies, mechanisms of formation and development strategy. The features of the internal situation of the company in terms of indicators to measure its financial condition and profitability; held diagnostic possibility of bankruptcy.

In the third chapter proposed priorities of the investigated companies as a set of measures whose implementation aims to increase enterprise profits by minimizing its costs and additional output. An economic assessment of the proposed measures.

Keywords: enterprise strategy, financial condition, liquidity, economic efficiency of investments.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА.....	5
1.1. Сутність і особливості стратегії розвитку підприємства.....	5
1.2. Різновиди стратегій та її характеристика.....	10
1.3. Механізм формування та реалізації стратегії підприємства.....	19
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ «ОДЕСЬКИЙ ПРИПОРТОВИЙ ЗАВОД».....	28
2.1. Загальна характеристика діяльності підприємства.....	28
2.2. Аналіз фінансового стану та рентабельності підприємства.....	36
2.3. Оцінка зовнішнього середовища підприємства.....	56
РОЗДІЛ 3. ОБҐРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА ПАТ «ОДЕСЬКИЙ ПРИПОРТОВИЙ ЗАВОД».....	67
3.1. Вибір та обґрунтування необхідності розробки стратегії на підприємстві	67
3.2. Економічне обґрунтування заходів, щодо формування запропонованої стратегії.....	78
ВИСНОВКИ.....	98
Список використаних джерел.....	102
Додатки.....	107

ВСТУП

Актуальність теми: Перехід до ринкової економіки, організації виробництва з різними формами власності і господарювання, посиленню впливу зовнішнього середовища вимагають більш ретельного і системного підходу до вибору стратегії. В цих умовах особливої гостроти набуває необхідність розвитку підприємницької активності, діяльність підприємств і організацій, спрямованих на споживача, і кінцевий результат – прибуток. Щоб прибутковість вкладень була вище, ніж у конкурентів, конкурентна перевага над ними має бути стійкішою, іншими словами, якість надаваних споживачам товарів і послуг має бути вище. Щоб прибутковість стала стійкою, потрібно вкладати в розвиток виробничих можливостей, що забезпечують збереження конкурентної переваги на майбутнє. Стратегія, таким чином, це генеральна комплексна програма дій, яка визначає пріоритети для підприємства, його місію, головні цілі і розподіл ресурсів для їх досягнення і залежить від визначення конкурентної переваги, розвитку ресурсів і виробничих можливостей, які забезпечують перевагу на ринку.

Таким чином, практичне розв’язання проблем, пов’язаних з необхідністю забезпечення нормальної роботи підприємства, не тільки сьогодні, але й у перспективі, залежить від ступеня освоєння та використання стратегії підприємства. Тому обрана тема «Економічне обґрунтування стратегії розвитку підприємства» на сучасному етапі є актуальною.

Теоретичному дослідженню стратегії підприємств приділено увагу в працях таких учених, як І. Ансофф, В. Дробот, О. Віханський, О. Ільчук, І. Кириленко, Ф. Котлер, Г. Мінцберг, М. Портер, та ін. Велика кількість наукових праць в області обґрунтування та розвитку теоретичних основ поняття підприємства є вагомим внеском в розвиток економіки. Але варто зазначити що успішна стратегія на думку вчених не може бути єдиною для всіх підприємств.

Мета та завдання дослідження: Метою роботи – є економічне обґрунтування стратегії розвитку ПАТ «ОДЕСЬКИЙ ПРИПОРТОВИЙ ЗАВОД» на основі результатів теоретичних і практичних досліджень.

Завдання, які необхідно вирішити для дослідження поставленої мети:

- проаналізувати загальні підходи до визначення сутності та класифікації видів стратегії;
- розглянути головні складові механізму формування та реалізації стратегії розвитку підприємства;
- дати загальну характеристику діяльності підприємства;
- провести аналіз фінансового стану підприємства;
- визначити необхідність розробки стратегії
- економічно обґрунтувати план заходів, щодо формування стратегії розвитку підприємства.

Об'єкт дослідження: ПАТ «ОДЕСЬКИЙ ПРИПОРТОВИЙ ЗАВОД», яке займається виробництвом і реалізацією мінеральних добрив в Україні.

Предмет дослідження: вибір та реалізація стратегії на ПАТ «ОДЕСЬКИЙ ПРИПОРТОВИЙ ЗАВОД».

Методи дослідження: У дипломній роботі були застосовані такі методи дослідження: техніко-економічний аналіз стану підприємства, метод коефіцієнтів та аналізу фінансового стану підприємства, метод SWOT аналізу та інші.

Для обробки інформації використовувались програми Microsoft Excel, Word та Project Expert (для обґрунтування доцільності реалізації запропонованого проекту щодо вибору стратегії розвитку підприємства).

Інформаційною базою дослідження слугували наукові публікації та монографічні видання вітчизняних вчених та зарубіжних науковців, електронні ресурси, звіти та аналітичні матеріали підприємства та ін..

За результатами дослідження опублікована наукова стаття на тему «Формування стратегії розвитку підприємства» у науковому студентському віснику ОНЄУ ФЕУВ №25 2016 р.

ВИСНОВКИ

1. Стратегія будь якої економічної організації – це головний напрямок діяльності підприємства, план, який розробляється керівництвом підприємства у вигляді стратегічних цілей, задач і напрямків діяльності підприємства для досягнення нею ефективних показників роботи і бажаного результату. А головною метою будь-якої стратегії є пошук способів залучення ресурсів компанії і забезпечення морально духу співробітників підприємства. Без добре розробленої стратегії, ретельно прорахованих ходів її розробки підприємство не в змозі досконало вести свою роботу та отримувати бажані результати.

Кожне підприємство, яке веде конкурентну боротьбу на ринку, користується певною стратегією. Кожна стратегія реалізується на різних підприємствах з певними особливостями. Тому успішна стратегія не може бути єдиною для всіх підприємств, а вибір стратегії повинен бути обґрунтованим та максимально відповідати специфіці підприємства.

2. У роботі було проведено аналіз ПАТ «ОДЕСЬКИЙ ПРИПОРТОВИЙ ЗАВОД» яке є одним з найбільших підприємств хімічної галузі України. І яке знаходиться в повній власності держави. Основна спеціалізація заводу - виробництво і реалізація аміаку і карбаміду. Також виробляє азот рідкий, двоокис (діоксид) вуглецю, кисень рідкий, натрій сірчаноокислий.

Головна перевага ПАТ «ОДЕСЬКИЙ ПРИПОРТОВИЙ ЗАВОД», в порівнянні з іншими підприємствами хімічної галузі, - наявність в його складі перевалочних потужностей (для прийому і перевантаження в морські судна призначеної для експорту хімічної продукції інших підприємств України і Росії). Так, завод є монополістом на вітчизняному ринку послуг з прийому, охолодження і перевантаження аміаку.

3. Що стосується проведеного аналізу фінансового стану ПАТ «ОДЕСЬКИЙ ПРИПОРТОВИЙ ЗАВОД», то можна зробити наступні висновки:

Вартість активів ПАТ «ОПЗ» протягом періоду 2013-2015 рр. характеризується динамікою росту. Так вартість активів у 2014рр. становила 2

757 611, а на початок 2015 року 8 762 524 тис. грн., що більше на 6 004 913 тис. грн. Можна констатувати ріст вартості як необоротних активів, так і оборотних .

Показник загальної ліквідності підприємства має динаміку до зростання. В 2014 році відносно 2013 коефіцієнт збільшився на 174% і склав 0,95, у 2015 відносно 2014 коефіцієнт збільшився ще на 19 % і склав 1,13.

Фінансовий результат діяльності підприємства в 2015 р. характеризується формуванням чистого прибутку у розмірі 218 517 тис. грн. В цілому, ПАТ «ОДЕСЬКИЙ ПРИПОРТОВИЙ ЗАВОД» в 2015 р. прибутково і ефективно здійснювала господарську діяльність, про що свідчать коефіцієнти рентабельності. Так у 2013 та 2014 коефіцієнти рентабельності активів були негативними, а вже в 2015 це показник склав 3,6%

4. У роботі було проаналізовано зовнішнє середовище підприємства, яке як відкрита система залежить від зовнішнього світу у відношенні забезпечення сировиною і матеріалами, енергією, трудовими ресурсами, постачальниками, конкурентами, а також від споживачів виготовлених товарів чи послуг.

Аналіз зовнішнього середовища дозволяє організації своєчасно спрогнозувати появу загроз, розробити ситуаційні плани на випадок виникнення непередбачених обставин, а також стратегію досягнення цілей.

Виділено наступні цілі підприємства:

А. Головна ціль товариства – отримання прибутку.Саме прибуток визначає економічний результат ведення господарської діяльності і вимірюється шляхом співставлення результатів з затратами.

Б. Специфічні цілі підприємства відображають систему цілей, які є умовою досягнення головної цілі підприємства: життєво-необхідна ціль підприємства – отримання мінімального прибутку, який забезпечить збереження статутного фонду підприємства; перспективна ціль – досягнення максимально-можливого прибутку; поточна ціль – мінімізація витрат, що дозволить отримати необхідний прибуток, який забезпечить задовільний фінансовий стан підприємства.

В. Ціль комерційної діяльності – збільшення обсягу реалізації товарів, налагодження ефективних зв'язків з постачальниками, вибір оптимальних

постачальників, стабілізація цін на продукцію за умови зростання прибутку, зниження витрат обігу та інше.

5. Після проведених розрахунків, визначення цілей, та проведеного аналізу SWOT було визначено, що для підприємства ПАТ «ОДЕСЬКИЙ ПРИПОРТОВИЙ ЗАВОД» є доцільним використання стратегії мінімізації витрат. Це можна зробити за рахунок: скорочення витрат на оплату праці; скорочення витрат на сировину та матеріали; впровадження ресурсозберігаючих технологічних процесів; зниження витрат та соціальну сферу та ін.

Таким чином, важливим етапом формування стратегії зниження витрат є визначення та постановка завдань, спрямованих на зниження витрат.

6. Підприємству було запропоновано розробити проект, суть якого полягає у підвищенні надійності роботи агрегатів виробництва аміаку і оптимізація технологічного процесу, шляхом реконструкції реакційної частини 2-х печей реформінгу агрегату С-1, для підвищення надійності і продуктивності агрегатів з виробництва аміаку, що дозволить отримати додаткове виробництво аміаку у розмірі 7,5 тис. тн. на рік, та дозволить знизити витрати природного газу з 7193,25 грн до 7095,6 грн. тобто на 97,65 грн., та витрати електроенергії з 140,25 грн. до 138,08 грн, чи на 2,17 грн.

Запланований термін реалізації проекту складає 111 днів.

Загальна сума фінансування склала 6420000 грн.

Додатковий випуск аміаку планується реалізовувати за ціною 8710 грн. за тн.

Для вирішення питання про доцільність проекту було використано такі основні показники:

Період окупності (PP) -29 місяців

Дисконтований період окупності (DPB) -42 місяці

Середня норма рентабельності (ARR) -61,91

Чиста теперішня вартість інвестицій (NPV) -2681848

Індекс прибутковості (рентабельності) (PI) -1,42

Внутрішня норма прибутковості (рентабельності) (IRR) -52,45

Модифікована внутрішня норма прибутковості (рентабельності) (MIRR) -37,98

Усі показники відповідають вимогам, а отже проект можна вважати ефективним.

У роботі були визначені чинники, що можуть зменшувати доходи підприємства: зменшення обсягів виробництва продукції внаслідок простоїв устаткування, втрат робочого часу, відсутності матеріалів, збільшення браку; втрати позицій на внутрішньому або зовнішньому ринку через падіння попиту; дії конкурентів, низьку якість продукції; зниження цін на продукцію; збільшення матеріальних витрат, перевитрати фонду заробітної плати; неплатоспроможність учасників угод (партнерів), затримка платежів; непередбачені політичні дії.

За допомогою програми Project Expert було проведено аналіз чутливості який дозволив простежити залежність ключових показників ефективності від вхідних параметрів, а саме від зміни ціни збуту було визначено, що при зниженні ціни збуту на 3-5% NPV проекту рівне нулю та стає не вигідним, а при зменшенні обсягу збуту, навіть на 10% NPV проекту значно не змінюється та залишається ефективним.

Таким чином, провівши аналіз ефективності інвестицій, визначивши точку беззбитковості та оцінивши ризики проекту, можна зробити висновок, що проект є ефективним.

Список використаних джерел

1. Сутність і особливості стратегії розвитку підприємства на ринку [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.managerhelp.org/hoks-6451.html>
2. Стратегія підприємства - сутність, концепції, еволюція.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://allref.com.ua/uk/skachaty/Strategiya_pidpriyemstva_-_sutnist_koncepciyi_evolyuciya?page=2
- 3.. Шершньова З. Е. Стратегічне управління : підручник / З. Е. Шершньова. – [2-ге вид.]. – К. : КНЕУ, 2004. С. – 452. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://booklin.net/boors/21968>
4. Ансофф И. Стратегическое управление /Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1989.– 519 с.
5. Бойко О.В. особливості формування організаційно-економічної стратегії розвитку підприємств в умовах ринку: Посібник/ Під ред. Друзь, В.В.. – К.: Абсолют-В, 2012. –265 с.
6. Строкович Г. В. Стратегія підприємства: Навч. посіб. для вищих навч. закладів Г. В. Строкович, Нар. укр. акад. [каф. економіки підприємства]. – Х.: Вид-во НУА, 2011. – 78 с.
7. Поняття стратегій. Місце стратегій в системі стратегічного управління підприємством [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://referatua.org.ua/category_content.php?c=management&id=244
8. Конкурентні стратегії в корпорації лідерів – менеджмент. [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://8ref.com/12/referat_122369.html
- 9.. Старостинский З.К. Как управлять предприятием / З. К. Старостинский. М: АО Бизнес-школа «Интел-синтез», 2005. – 120 с.
10. Книф М.І. Стратегія підприємства: Навчальний посібник.- СПб., 2005. – 201с.
11. Стратегія забезпечення конкурентоспроможності підприємства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://feu.kneu.edu.ua/ua/confere_nce/conf_social_dev_ukr_12/section5/oliynik/

12. Сутність та особливості класифікації маркетингових стратегій розвитку підприємств. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://knutd.com.ua/publications/pdf/ukrainian_editions/podolnaya_1.pdf
13. Томпсон А.А. – мл., Стрикленд А. Дж. Стратегический менеджмент: Искусство разработки и реализации стратегии: Учебник для вузов / Пер. с англ. под ред. Л.Г. Зайцева, М.И. Соколовой. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998. – 576 с.
14. Класифікація базових стратегій . [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?c21com=2&i21dbn=ujrn&p21dbn=ujrn&image_file_download=1&image_file_name=pdf/vsuem_2012_3_12.pdf3.
- 15.. Корпоративна (загальна) стратегія підприємства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://bookss.co.ua/book_strategiya-pidpriyemstva_884/6_tema-5-korporativna-zagalna-strategiya-pidpriyemstva
16. Операційні стратегії[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1804120454057/menedzhment/operatsiyни_strategiyи
- 17 .Функціональні стратегії та їх взаємозв'язок. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pidruchniki.com/1420112654056/menedzhment/funktsionalni>
18. Різновиди стратегій та їх характеристика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukr.vipreshebnik.ru/strategichnij-menedzhment/kheristika.html>
19. Виробнича програма підприємства, її зміст і основні завдання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.readbook.com.ua/book/31/797/>
20. Зміст стратегічного аналізу середовища підприємства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pidruchniki.com/1974070454048/menedzhment>
21. Стратегічний план діяльності підприємства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukr.vipreshebnik.ru/strategichnij-menedzhment/4121-riznovidi-strategij-ta-jikh-kharakteristika.html>
22. Сучасний менеджмент: навчальний посібник:-Київ.,КНВ. 2010. – 265 с.
23. Типи стратегій в бізнесі. Типи та види стратегій розвитку підприємства.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <Http://faqukr.ru/biznes/104332-tipi-strategij-v-biznesi-tipi-ta-vidi-strategij.html>
24. Липсиц, И. В. Секреты умелого маркетолога / И. В. Лиспий. – М:

Економист, 2008.– 489 с.

25. Стратегія лідерства за витратами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buklib.net/books/25987/>

26. Строкович Г. В. Стратегія підприємства: Навч. посіб. для вищих навч. закладів Г. В. Строкович, Нар. укр. акад. [каф. економіки підприємства]. – Х.: Вид-во НУА, 2011. – 78 с.

27. Герчикова и. Н. Менеджмент / и. Н. Герчикова. – м.: ИНФА-м, 2005. 198 с.

28. Зуб А.Т. стратегический менеджмент: теория и практика: учеб. Пособие / Зуб А.Т. – : Аспект пресс, 2002. – 95 с.

29. Ієрархія та етапи формування стратегії підприємства. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://buklib.net/books/22442/>

30. Формування стратегії розвитку підприємств хімічної промисловості /п.г.перерва// вісник НТУ.- ХПІ. Серія: технічний прогрес і ефективність виробництва. – х.: НТУ «ХПІ»”. - 2015. - № 21 (994) -. 116 с.

31. Економічна діагностика: конспект лекцій / укладач : . Дегтярьова І. Б. – Суми : Сумський державний університет, 2013.– 112 с .

32. Саєнко, м. Г. Стратегія підприємства : навч. Посіб. /м. Г. Саєнко.– тернопіль: економічна думка, 2006.– 390 с.

33. Протокол № 01/12 загальних зборів акціонерів відкритого акціонерного товариства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.opz.odessa.net/files/shareholder/23/Protokol_OSA.pdf

34. Приватизация ОПЗ: Почему завод оказался никому не нужен. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://112.ua/statji/privatizaciya-opz-pochemu-zavod-okazalsya-nikomu-ne-nuzhen-328067.html>

35.Оцінювання фінансового стану підприємства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1935031144838/finansi/otsinyuvannya_finansovogo_

36. Аналіз ліквідності балансу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1663111641406/ekonomika/analiz_likvidnosti_balansu

37. Показники ліквідності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.if.ua/book/89/6246.html>

38. Коефіцієнт загальної ліквідності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fin-admin.com/faqvu.php?id=3>

39. Платоспроможність, її показники та методика їх розрахунку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fingal.com.ua/content/view/643/54/1/3/>

40. Показники рентабельності підприємства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fin-admin.com/faqvu.php?id=6>

41. Етапи аналізу зовнішнього середовища. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://studme.com.ua/1292052210040/ekonomika/analiz_vneshney_sredy.htm

42. Довбня С.Б., Найдовська А.О., Хитько М.М.. Стратегія підприємства. Частина 1: Навч. посібник. – Дніпропетровськ: НМетаАУ, 2011 – 44 с.

43. Бальтюкевич В. В. Інноваційно-промисловий потенціал Одеської області на прикладі виробництва Одеського припортового заводу / В. В. Бальтюкевич // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – 2014. – № 720. – 12 с.

44. АМКУ інформує про розгляд справи щодо дій пат "одеський припортовий завод". [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.amc.gov.ua/amku/control/main/uk/publish/article/119037;jsessionid=3B874C1A7244D64E175C72800E04EDA4.app1>).

45. Конкурентне середовище (галузь, конкуренти). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buklib.net/books/22992/>

46. Діяльність ПАТ «Азот». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.azot.com.ua/uk/company/activity/>

47. Споживачі продукції-це. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: vps194925.ukrdomen.com/5-5586.html

48. Постачальник-це. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%BA>

49. Попова Н.В, Белєвцова Н.М., здобувач (ХТЕІ КНТЕУ): Вісник економіки транспорту і промисловості № 29, 2010. 359 с.

50. Процедура розробки програми розвитку. . [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.studfiles.ru/preview/5468860/page:3/>
51. Зміст стратегічного аналізу середовища підприємства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pidruchniki.com/1974070454048/menedzhment>
52. Рульєв В.А., Гуткевич С.О. Менеджмент : навч.посіб. / В.А. Рульєв, С.О. Гуткевич. – К. : Центр уч-бової літератури, 2011. – 193 с.
53. Стратегії скорочення . [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/18490511/menedzhment/strategiyi_diversifikovanogo_rostu
54. Типи господарських стратегій. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bibliograph.com.ua/economika-predpriyatiya-2/73.htm>
55. Характеристика стратегій скорочення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://m.pidruchniki.com/18490511>
56. Характеристика прийомів зі зниження витрат [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://studme.com.ua/163110057094/menedzhmnt>
57. Методи оцінки ефективності інвестування капіталу в реальні проекти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.if.ua/book/157/10280.html>
- 58.. Долінська Р.Г, Кочетова Т.І., Котлярова А.В. Методичні вказівки до виконання курсової роботи на тему «Фінансовий аналіз інвестиційного проекту». – Харків: НТУ “ХПІ”, 2002. – 18 с.
59. Методи і способи оцінки ефективності інвестиційних проектів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ebooktime.net/book_19_glava_75_9.6._%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8_%D1%96_%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%81%EF%BF%BD.html
60. Індекс прибутковості. Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81_%D0%BF%D1%80%D0%
61. Модифікована внутрішня ставка Електронний ресурс]. – Режим доступу: ПРИБУТКОВОСТІ <http://library.if.ua/book/128/8398.html/>